

Historia

Dawno, dawno temu... tak zazwyczaj zaczynają się stare baśnie lub dzieje tak odległe, jak pożółkłe karty zapisanych niegdyś wydarzeń. Tak też zaczniemy naszą podróż do odległej historii gminy oraz jej terenów, zanim jeszcze stała się sformalizowaną jednostką osadniczą.

Najwcześniejsze wzmianki o Garbatce w piśmiennictwie polskim występują w „Liber beneficiorum” Jana Długosza oraz w radomskich księgach ziemskich z połowy XV w. (jako własność rodziny Ślizów herbu Awdaniec). Później przeszła ona w ręce Kochanowskich (przez małżeństwo Barbary Ślizony z dziadem Jana Kochanowskiego. Nazwa miejscowości wywodzi się prawdopodobnie od pofałdowanego terenu – garb oznaczał dawniej wzgórze.

W pierwszej połowie XVI w. Garbatka stała się własnością benedyktynów sieciechowskich, którzy do wcześniej posiadanych dóbr w Garbatce dokupili pozostałą część od Strzałkowskiego. Po likwidacji klasztoru w Sieciechowie w 1819 r. las należący do benedyktynów sieciechowskich znalazł się pod Zarządem Leśnictwa Kozienice.

Około 1885 r. obok Garbatki przeprowadzono linię kolejową (zwaną Iwanogrodzko – Dąbrowską), która wywarła znaczący wpływ na rozwój miejscowości. W czasie prac przy budowie kolei, jeden z wykonawców Grek Antonis Jani zwrócił uwagę na specyficzny mikroklimat panujący w tych okolicach. Kupił gospodarstwo, otworzył sklep i wybudował cztery domy. Zachęcił do przyjazdu lekarzy z Radomia i rozreklamował miejscowość jako letniskowo – uzdrowiskową. Stał się w ten sposób inicjatorem letniska w Garbatce. Od tego momentu do Garbatki zaczęło przyjeżdżać coraz więcej wczasowiczów, natomiast lekarze przysyłali tu pacjentów na kurację dróg oddechowych i systemu nerwowego.

Okres międzywojenny to lata szybkiego rozwoju przemysłu i osadnictwa w Garbatce. Znajdowały się tu: Zarząd Nadleśnictwa Lasów Państwowych oraz państwowy tartak założony w czasie I wojny światowej przez Austriaków. W 1936 r. w związku z intensyfikacją żywicowania powstała duża destylarnia działająca do Wzrosło zaludnienie Garbatki. Na początku wieku XX Garbatkę zamieszkiwało 1331 osób a w roku 1930 – 2000. W momencie wybuchu II wojny światowej miejscowość liczyła ponad 3500 mieszkańców. Wpływ na to miała opinia lekarzy, którzy uznali Garbatkę za miejscowość uzdrowiskową – stała się również miejscowością letniskową. Założono kilkanaście sklepów, stolarnię mebli przy tartaku, powstał skład węgla i narzędzi rolniczych. Od 1900 r. istniała Wytwórnia Organów Kościelnych St. Jagodzińskiego. Na początku lat 20-tych XX w. przebudowano spichlerz zbożowy na kaplicę, do której w 1926 r. dobudowano prezbiterium, a w trzy lata później kruchtę. W roku 1926 powstał też miejscowy Komitet Budowy Kościoła. Przez następne 3 lata, wspólnym trudem wszystkich mieszkańców udało się zbudować pierwszy, prowizoryczny kościół. Parafia Garbatka została erygowana w 1932 r. Otrzymała ona imię Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny. Pierwszym proboszczem został ks. Wincenty Wojtaśkiewicz, który zginął podczas II wojny w Oświęcimiu. Powstawały również liczne pensjonaty i wille, których właściciele oferowali „zdrowy wypoczynek”. Liczba kuracjuszy przybywających do Garbatki w sezonie letnim czterokrotnie przewyższała liczbę stałych mieszkańców.

Wybuch II wojny światowej zahamował dynamiczny rozwój miejscowości. W 1942 r. hitlerowcy przeprowadzili dwie krwawe pacyfikacje. Pierwszą była likwidacja Getta w Garbatce gdzie zginęły 62 osoby pochodzenia żydowskiego. Drugą była pacyfikacja Garbatki. W dniu 12.07.1942 r. przeprowadzono masowe aresztowania mające na celu zlikwidowanie rozwijającego się ruchu konspiracyjnego na terenie miejscowości. Aresztowano około 800 osób, które po przesłuchaniach zostały przewiezione do obozów koncentracyjnych. Obozy przeżyło zaledwie 46 aresztowanych.

W 1984 r. miejscowość odznaczono Krzyżem Walecznym za „czyny męstwa i odwagi w czasie II wojny światowej”. Po II wojnie Garbatka-Letnisko zachowała charakter miejscowości letniskowej z tradycją pobytu sezonowego-letniego.

Bibliografia

1. Dziejicka M., *Kronika Garbatki-Letnisko*, Pionki 1998.
2. *Garbatka Letnisko*, Warszawa 1930.
3. Stalmach K., *Rozwój terytorialny i przemiany osadnicze miejscowości Garbatka od XV wieku do wybuchu II wojny światowej*, Garbatka-Letnisko 2010.
4. Śmietanka R., *Szkice z dziejów Garbatki*, Garbatka-Letnisko 1992.